

วัดเชียงมั่น: การพัฒนาตามหลักสปปายะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา
ในจังหวัดเชียงใหม่

Chiang Mun Temple: Development According to Sappaya Principles to Promote
Buddhist Tourism in Chiang Mai

¹ธนพร เรือนคำ, อุเทน ลาพิงค์² และประทีป พิษทองหลาง³

Tanaporn Ruenkhum, Uten Lapink, Prateep Peuchthonglang

¹นิสิตหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Doctor of Religious Student, Mahamakut Wittayalai University, Lanna Campus

E-mail: kruair9@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4508-4204>

²หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Doctor of Religious Studies Program, Mahamakut Wittayalai University, Lanna Campus

E-mail: Khunten2002@yahoo.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1846-0067>

³คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

Faculty of Business Administration and Arts, Rajamangala University of Technology Lanna

³Corresponding author e-mail: khun_jedrin@hotmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9000-2090>

Received 23/04/2022

Revised 09/05/2022

Accepted 09/05/2022

บทคัดย่อ

วัดเชียงมั่น เป็นวัดแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก บทความนี้จะพรรณนาประวัติ ความสำคัญของโบราณสถานของวัดเชียงมั่นที่เอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยศึกษาประวัติความสำคัญของวัดเชียงมั่น และการพัฒนาวัดเชียงมั่นตามหลักสปปายะ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า (1) พญามังรายทรงถวายตำแหน่งที่พระองค์ทรงประทับสร้างเป็นวัดแห่งแรกของตัวเมืองเชียงใหม่ ชื่อว่า “วัดเชียงมั่น” ปัจจุบันมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น เจดีย์ช้างล้อม พระเสด็จมณี พระศิลา ศิลาจารึกวัดเชียงมั่น เป็นต้น ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมาแสวงบุญ (2) วัดเชียงมั่นมีการพัฒนาวัดที่สอดคล้องกับหลักสปปายะ ด้วยการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดให้ร่มรื่น เย็นสบาย ไม่แออัด จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก การเดินทาง มีพื้นที่สำหรับสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนให้ความรู้ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส ประชาชน นักท่องเที่ยว มีร้านค้าศูนย์บริการอาหารที่มีคุณภาพมาตรฐานให้บริการอยู่รายล้อม อีกทั้งสภาพอากาศของวัดเชียงมั่นตั้งอยู่เขตที่มีอากาศไม่ร้อนอบอ้าวเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทุกวัยเข้าเยี่ยมชม รวมถึงภูมิทัศน์ของวัดที่เอื้อต่อการทำบุญ สนทนาธรรม ฟ้อนคลายอิริยาบถสำหรับนักท่องเที่ยวเดินทางมาแสวงบุญ ศึกษาโบราณสถานและโบราณวัตถุ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา; วัดเชียงมั่น; สปปายะ

Abstract

Chiang Mun temple is the first temple in Chiang Mai that have historical significance. It is a Buddhist tourist attraction in Chiang Mai. There are many Thai and foreign tourists who come to visit. This article describes the history of the importance of the ancient sites of Chiang Mun temple in contributing to the promotion of Buddhist tourism by studying the history of the importance of Chiang Man temple and the development of Chiang Man temple according to the Sappaya principle for promoting Buddhist tourism. The results of the study found that; (1) Phaya Mengrai offered his palace that he lived in as the first temple in Chiang Mai city named "Wat Chiang Mun". At present, there are important ancient sites and artifacts such as Chang Lom pagoda, Phra Setangkamanee, Phra Sila; Buddha image stone, and stone inscription of Chiang Mun temple that attract tourists to make pilgrimages. (2) Chiang Man temple has a temple development that is consistent with the Sappaya principle by adjusting the landscape of the temple to be shady, cool, not crowded, and providing travel facilities. There is an area for dharma discussion, exchanging knowledge between monks and people and tourists. There are shops around the food service center with quality service. In addition, the weather of Chiang Man temple is located in an area that is not sultry, suitable for tourists of all ages to visit. Including the landscape of the temple that is conducive to making merit, dharma conversation, and relaxation for tourists who come to make pilgrimages and study ancient sites and antiquities.

Keywords: Buddhist Tourism; Chiang Mun Temple; Sappaya

บทนำ

จังหวัดเชียงใหม่มีพุทธศาสนาที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และพบในตำนานพระเจ้าเลียบโลกจำนวนหลายแห่ง ตูลาภรณ์ แสนปรน และ ตลยา แก้วคำแสน (ม.ป.พ.) วัดเชียงมั่น หนึ่งในจำนวน 8 วัด ที่ปรากฏในพุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับวัดกุคำ ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จารด้วยอักษรธรรมล้านนามีจำนวน 12 ผูก ซึ่งในผูกที่ 9 การจารึกมาวัดเชียงมั่น และพระองค์เสด็จประทับใต้ต้นไม้ นอกจากนี้ยังสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดในเชียงใหม่ ในงานศึกษาของ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, วัลลภ ทองอ่อน (2559) และ กตัญญู ชูชื่น (2525) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของตำแหน่งหมุดของวัดในเชียงใหม่ ที่ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลก รวมถึงการทำนายความเจริญรุ่งเรืองของวัดในจังหวัดเชียงใหม่จะมีความ

[122]

Citation:

ธนพร เรือนคำ, อุเทน ลาพิงค์ และประทีป พิซทองกลาง. (2565). วัดเชียงมั่น: การพัฒนาตามหลักสัปายะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (3), 121-136.

Ruenkhum, T., Lapink, U., & Peuchthonglang, P. (2022). Chiang Mun Temple: Development According to Sappaya Principles to Promote Buddhist Tourism in Chiang Mai. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (3), 121-136; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.28>

รุ่งโรจน์ทางพระพุทธศาสนา โดยมีหาอารามสำคัญ 8 แห่ง เป็นรมณีสถานสำคัญได้แก่ บุปผาราม (วัดสวนดอก) เวฬุวันอาราม (วัดกุเต้า) วัดบุพพาราม โอศกการาม (วัดป่าแดง) พิชาราม (วัดศรีเกิด) สังฆาอาราม (วัดเชียงมั่น) นันทอาราม (วัดนันทา) และโชติการาม (วัดเจดีย์หลวง) จากศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ทางพุทธศาสนา ท้องถิ่นของชาวล้านนาที่เชื่อมโยงสถานที่สำคัญสำหรับจาริกแสวงบุญ (พระยาประชาภิจักรจักร (2504) ทั้งนี้ การศึกษาวัดเชียงมั่นในประเด็นการปรับปรุงภูมิทัศน์ ศาสนสถานให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการพัฒนาวัดที่มีทุนทางวัฒนธรรมให้เอื้อต่อการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมยังคงมีการศึกษาไม่มากนัก

ผลงานของ ดิเรก อินจันทร์ (2563) ศึกษาคัมภีร์ใบลาน พับสาและจารึกเพื่อสนับสนุนข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของวัดเชียงมั่น พบว่าข้อมูลเชิงลึกจากเอกสารลายลักษณ์อักษรที่พบ สามารถนำมาประกอบการนำชมอธิบายโบราณวัตถุและโบราณสถานของวัดเชียงมั่นให้เกิดเรื่องราวที่น่าสนใจและดึงดูดใจให้ตัดสินใจมาเยี่ยมชม เช่นเดียวกับงานของ ประทีป พิชทองกลางและคณะ (2561) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดนามมงคล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ ด้านสถาปัตยกรรม และชื่อนามของวัดนามมงคลเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมความวิจิตรสวยงามและทำบุญ และเสนอแนวทางการพัฒนาวัดนามมงคลควรให้ความสำคัญด้านการส่งเสริม สวัสดิภาพ สุขสบาย สงบเย็นใจและสัปปายะ และของ ฌัทธิร์ ศรีดี (2556) และศิรดา ยะโอษฐ์ (2562) ศึกษาเรื่องรูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคกลาง ซึ่งชี้ให้เห็นลักษณะการทัวร์ไหว้พระในวัดสำคัญต่างๆ นับเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากคนไทย ทั้งนี้เพราะตามคติความเชื่อที่ถือว่าการได้เดินทางมาสักการะบูชาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญบริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจมาสู่ผู้ปฏิบัติ (ญาดาวิมินทร์ พิชทองกลางและคณะ, 2564) อย่างไรก็ตาม การทบทวนงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับวัดเชียงมั่นและรูปแบบการท่องเที่ยว ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความเป็นมาของวัดเชียงมั่นที่มีความเก่าแก่และมีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลายชักจูงให้นักท่องเที่ยวหลายกลุ่มเดินทางมาท่องเที่ยว

บทความนี้จะนำเสนอความน่าสนใจของวัดเชียงมั่นในประเด็น 1) ประวัติความสำคัญของวัดเชียงมั่นที่มีความเก่าแก่เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองเชียงใหม่ 2) การพัฒนาวัดเชียงมั่นตามหลักสัปปายะสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นถึงการพัฒนาวัดเชียงมั่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนา การพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดที่เอื้อต่อการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าเยี่ยมชมและเกิดความประทับใจเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

ประวัติและความสำคัญของวัดเชียงมั่น

วัดเชียงมั่น หรือวัดสังฆาราม ตั้งอยู่เลขที่ 171 ถนนราษฏรคินัย ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วัดเชียงมั่น ถือเป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นวัดแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่ที่สร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างเมืองเชียงใหม่ พญามังรายทรงถวายตำแหน่งที่พระองค์ทรงประทับในขณะทรงงานวางแผนการสร้างเมืองเชียงใหม่ เป็นวัดเชียงมั่น (กองแผนและงบประมาณ องค์การบริหารจังหวัดเชียงใหม่, 2558) คำว่า “เชียงมั่น” มาจากความเชื่อเรื่องการสร้างเมืองต้องมีวัดอันเป็นที่มั่นของเมือง (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2563) ในวัดมีศาสนสถานได้แก่ เจดีย์ช้างล้อม และมีพระพุทธรูปสำคัญ 2 องค์ คือ พระเสด็จคณิหรือพระแก้วขาว และพระศิลาปางทรมานช้างนาฬาคีรี โดยพญามังรายพระองค์ทรงอัญเชิญจากเมืองหริภุญไชยมาประดิษฐานเมืองเชียงใหม่ พระองค์ทรงยกพระตำหนักที่ประทับชื่อ ตำหนักเชียงมั่นถวาย เพื่อเป็นที่ประดิษฐานของพระเสด็จคณิหรือพระแก้วขาว ในปัจจุบันซึ่งเป็นทีเคารพสักการะของประชาชนชาวเชียงใหม่ นอกจากนี้วัดเชียงมั่นจะมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงใหม่ ในฐานะที่เป็นพระอารามหลวงแห่งแรกในเขตกำแพงเมืองแล้ว เมื่อถึงงานบุญประเพณีถวายทานสลากภัตหรือ ทานกัวยสลากจะมีการทานกัวยสลากที่วัดเชียงมั่นเป็นวัดแห่งแรกก่อน แล้ววัดอื่นในเขตเมืองเชียงใหม่จะทยอยจัดงานบุญประเพณีต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวัดเชียงมั่นมีฐานะเป็นวัดสำคัญแห่งแรกของเมืองเชียงใหม่ นอกจากนี้ในอดีตยังเป็นศูนย์กลางการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเมืองเชียงใหม่ (วัดเชียงมั่น, 2565)

วัดเชียงมั่นในเอกสารชั้นต้น

คณะอนุกรรมการตรวจสอบและชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (2538) อธิบายว่า ประวัติความเป็นมาของวัดเชียงมั่นที่ปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ และพงศาวดารโยนก คือ หลังจากที่พญางำเมือง พญาร่วง และพญามังราย ทรงสร้างเมืองเชียงใหม่สำเร็จในปี พ.ศ.1839 แล้ว ทั้งสามพระองค์ทรงโปรดให้สร้างเจดีย์ขึ้นตรงที่หอนอน บ้านเชียงมั่นซึ่งพญามังรายทรงสร้างเป็นที่ประทับชั่วคราว ในระหว่างที่ควบคุมการสร้างเมืองใหม่โดยให้ชื่อที่ประทับแห่งนั้นว่า “เวียงเล็ก” หรือ “เวียงเหล็ก” หมายถึง “ความมั่นคงแข็งแรง” ต่อมาเมื่อพญามังรายเสด็จแปรพระราชฐานไปยังพระราชานิเวศน์มณเฑียรสถานแห่งใหม่ซึ่งเรียกว่า “เวียงแก้ว” ซึ่งปัจจุบันคือเรือน จากลาง เชียงใหม่ ทรงอุทิศตำหนักคุ่มหลวงเวียงเหล็ก ถวายแด่พระศาสนา โดยตั้งเป็นพระอารามหลวงแห่งแรก และพระราชทานนามอันเป็นมงคลว่า “วัดเชียงมั่น” อันหมายถึงบ้านเมืองที่มีความมั่นคง ทั้งนี้ใน ศิลจารึกวัดเชียงมั่น พุทธศักราช 1819 จารึกว่า

“ศักราช 658 ปีรวายสัน เดือนวิสาขออก 8 ค่ำ ขึ้น 5 ไทยเมืองเปล้า ยามแดดรุ่งแล้ว สองลูก นาทีปลายสองบาทน้ำ ลัคคณาเสวยนางค์ประหัส ในมินยะราศี พญามังรายเจ้า พญางำเมือง พญาร่วง ทั้งสาม

พระองค์ ตั้งหอนอนในที่ไชยภูมิ ราชมณเฑียร ขุดคือก่อตรีบุรุษทั้งสี่ด้านและก่อเจดีย์ทึบที่นอนบ้านเชียงม่วน ในขณะยาม เดียวกัน ที่นั่นลวดสร้างเป็นวัด หื้อทานแก่แก้วทั้งสามใส่ชื่อว่าวัดเชียงม่วน ต่อบัดนี้ ...”

จึงกล่าวได้ว่า วัดเชียงม่วน เป็นพระอารามหลวงแห่งแรกในเขตกำแพงเมืองเชียงใหม่ กล่าวคือสร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. 1839 จากนั้นมา มีข้อสันนิษฐานเจดีย์ของวัดเชียงม่วนได้พังลงมาในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ราชวงศ์มังราย ลำดับที่ 10 พระองค์จึงโปรดให้สร้างขึ้นใหม่ด้วยศิลาแลงในปี พ.ศ. 2014 ต่อมาในปี พ.ศ.2094 เมืองเชียงใหม่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า วัดเชียงม่วนจึงถูกทอดทิ้งให้เป็นวัดร้าง ครั้นเมื่อถึง พ.ศ. 2101 เจ้าฟ้ามังทรหรือสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชแห่งพม่า ทรงมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนา โปรดให้พระยาแสนหลวงสร้างเจดีย์ วิหาร อุโบสถ หอไตร ธัมมเสนาสนะ กำแพงและประตูโขงขึ้นที่วัดเชียงม่วน โดย มีพระมหาหินทาภิจางังสะ เป็นเจ้าอาวาส เมื่อถึงสมัยพระยาภาวดีครองเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 2324-2358 ได้ ทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดเชียงม่วนขึ้นมาอีกครั้ง หลังจากทีวัดนี้ได้ตกอยู่ในสภาพวัดร้าง ในสมัยตกอยู่ใต้การ ปกครองของพม่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2319 ต่อมาในสมัยของเจ้าอินทวโรรส พ.ศ. 2440-2452 พระพุทธศาสนา แบบธรรมยุติกายได้เข้ามาเผยแผ่ในอาณาจักรล้านนา เจ้าอินทวโรรสจึงได้นิมนต์พระธรรมยุตมาจำพรรษาอยู่ ที่วัดเชียงม่วนเป็นครั้งแรก ในภายหลังได้ย้ายไปอยู่วัดหอธรรมและวัดเจดีย์หลวงตามลำดับ

ศาสนสถานภายในวัดเชียงม่วน

วัดเชียงม่วนเป็นรมณีสถานที่มีโบราณสถานและโบราณวัตถุจำนวนมากที่มีเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์ มีความงดงามน่าสนใจ ดังนี้

1. **วิหารหลวง** พระวิหารใหญ่หรือวิหารหลวงวัดเชียงม่วน สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1839 โดยพญามัง ราย ตั้งอยู่ทางด้าน ทิศใต้ของวัด ถัดจากหอไตรรูปทรงสถาปัตยกรรมแบบล้านนา พญามังรายได้ทรงยกพระ ตำหนักเชียงม่วน ถวายเป็นพระอารามให้ชื่อว่า วัดเชียงม่วน และโปรดให้สร้างเจดีย์ข้างล้อม บริเวณพื้นที่หอ ประทับของพระองค์ วิหารของวัดเชียงม่วนมี 2 วิหาร คือ วิหารใหญ่ที่สร้างในสมัยปัจจุบัน มีภาพจิตรกรรม ฝาผนังเขียนสีทองบนพื้นแดงงามวิจิตร บอกเล่าเรื่องราวการสร้างเมืองและวัดของพญามังราย

ภาพที่ 1 และภาพที่ 2 วิหารหลวงวัดเชียงม่วน (ที่มา : ผู้เขียน)

2. **วิหารจตุรมุข หรือ วิหารเล็ก** เป็นวิหารเดิมของวัดเชียงมั่น อยู่ข้างวิหารหลวงด้านทิศเหนือ ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญของเชียงใหม่ คือ พระเสด็จมณี หรือพระแก้วขาว และพระศีลาปางทรมานช้างนาฬาคีรี โดยพระเสด็จมณีเป็นพระพุทธรูปประจำพระองค์ของพระนางจามเทวีแห่งอาณาจักรหริภุญไชย ในปัจจุบันเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวเชียงใหม่

ภาพที่ 3 วิหารเล็ก หรือ วิหารจตุรมุข (ที่มา : ผู้เขียน)

3. **เจดีย์ช้างล้อม** เป็นเจดีย์รูปทรงสถาปัตยกรรมล้านนาฐานช้างล้อม พระเจดีย์ทรงปราสาทรูปแบบเดียวกับ เจดีย์หลวง ที่ฐานมีช้างล้อมรอบ องค์เจดีย์ผสมสี่เหลี่ยมและทรงกลมเปิดทองจังโก สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1840 ครั้งพญามังรายสถาปนาวัดเชียงมั่น และได้รับการบูรณะซ่อมแซมจากผู้ครองนครเชียงใหม่สืบมา กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2478 เจดีย์ตั้งอยู่บนฐานเชิงสี่เหลี่ยม ซ้อนลดหลั่นกัน 2 ชั้น บนฐานประดับปูนปั้นรูปช้างครึ่งตัวโดยรอบ 15 เชือก และประดับช้างประจํามุมๆ ละ 1 เชือก ระหว่างช้างปูนปั้นแต่ละเชือก ประดับด้วยเสาลายเป็นภาพหน้าตัดของสถาปัตยกรรมอันประกอบด้วยฐานเชิง 2 ชั้น บัวคว่ำ ประดับลูกแก้วออกไก่อ่ 4 เส้น และบัวหงายรับกับพื้นชั้นบน ของฐานเชิงชั้นที่ 2 ด้านทิศตะวันออกมีบันไดนาคทอดยาวนับแต่ส่วนบนฐานเชิงชั้นที่ 2 ลงมาจนถึงพื้น ถัดไปเป็นฐานปัทม์ย่อเก็จคั่นส่วนท้องไม้ด้วยลูกแก้วออกไก่อ่ 1 เส้น รองรับองค์เรือนธาตุรูปสี่เหลี่ยมเพิ่มมุมไม้ 12 องค์ องค์เรือนธาตุแต่ละด้านประดับซุ้มจรนำ ด้านละ 3 ซุ้ม ภายในประดิษฐานสิ่งสักการะ ยกเว้นซุ้มกลางด้านทิศตะวันตกซึ่งปิดทับด้วยประตูจำลองประดับลวดลายปูนปั้น ส่วนบนของซุ้มทั้ง 4 ชั้น ประดับลูกแก้วออกไก่อ่ บัวหงาย และหน้ากระดานรองรับจรนำของแต่ละซุ้ม องค์เรือนธาตุประดับลวดลายปูนปั้น ถัดไปเป็นบัวถลา 2 ชั้น มาลัยเถาแปดเหลี่ยม 4 ชั้น องค์ระฆัง บัลลังค์ คาดด้วยลูกแก้วออกไก่อ่ 1 เส้น วงฉัตรโลหะฉลุลายประดับด้วยก้านตาล ปล้อง

ไฉน ปลืยทอด เมื่อน้ำค้าง ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นใน รัชสมัยพระเจ้าติโลกราช เมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ 21 และมีการซ่อมแซมเพิ่มเติมในพุทธศตวรรษที่ 22 แต่ก็ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างส่วนใหญ่มากนัก

ภาพที่ 4 เจดีย์ช้างล้อม (ที่มา : ผู้เขียน)

4. พระแก้วขาว หรือ พระเสด็จมณี พระแก้วขาว หรือพระเสด็จมณี เป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองเชียงใหม่ มีความเชื่อว่าสามารถคุ้มครองป้องกันอันตรายและอำนวยความสุขสวัสดิ์มงคลแก่ผู้ที่เคารพสักการะ และเป็นทีเคารพสักการะของประชาชนชาวเชียงใหม่ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ที่ทำขึ้นจากแก้วสีขาว

ในตำนานพระแก้วขาวหรือพระเสด็จมณี กล่าวว่า เมื่อพระพุทธเจ้าได้เสด็จดับขันธปรินิพพานล่วงไปแล้ว 700 ปี ในวันเพ็ญเดือน 7 ฤกษ์สุทิว ได้นำเอาดอกจำปา 5 ดอก ขึ้นไปบูชาพระจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้พบปะสนทนากับพระอินทร์ พระอินทร์จึงบอกแก่สุทิวฤๅษีว่า ปีนี้ในเดือนวิสาขะเพ็ญ ที่ลวระรัฐจะสร้างพระพุทธรูปปฏิมากรด้วยแก้วขาว ครั้นเมื่อสุทิวฤๅษีกลับจากดาวดึงส์ เทวโลกแล้ว จึงไปสู่เมืองละโว้ ขณะนั้น พระยารามราช เจ้าเมืองละโว้ กับ พระกัศสปเถระเจ้า มีความประสงค์จะสร้างพระแก้ว ซึ่งพระอรหันต์ไปได้แก้วขาวบริสุทธิ์บุษยรัตน์มาจากจันทเทวบุตร แล้วขอพระวิชฌณกรรมมาเนรมิตสำเร็จเป็นองค์พระพุทธรูปปฏิมากร สุทิวฤๅษี ผู้สร้างนครทริภุญไชย และฤๅษีคนอื่นๆ ก็ได้ไปชุมนุมช่วยเหลือในการสร้างองค์พระด้วย ครั้นสำเร็จแล้วก็ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 4 องค์ไว้ดังนี้ องค์ที่ 1 บรรจุในพระโมลี องค์ที่ 2 บรรจุไว้ในพระนลาต องค์ที่ 3 บรรจุไว้ในพระอุระ และองค์ที่ 4 บรรจุไว้ในพระโอษฐ์ รวมทั้งหมด 4 แห่ง เมื่อสร้างเสร็จแล้ว พระแก้วขาวก็ได้ประดิษฐานอยู่ที่เมืองละโว้สืบมาเป็นเวลานาน ภายหลังจากที่พระนางจามเทวีเสด็จสวรรคต อาณาจักรทริภุญไชยมีกษัตริย์ปกครองต่อมาอีก 47 พระองค์ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 1824 ในรัชสมัยของพระยาธิบยา กษัตริย์เมืองทริภุญไชยองค์ที่ 47 ได้ถูกพญามังราย เจ้าครองนครเงินยางยกกองทัพมาตีเมืองทริภุญไชยและเผาราชาฐานศาสนสถานภายในเมือง แต่หอพระแก้วขาวเป็นเพียงจุดเดียวที่ไม่ถูกเพลิงไหม้ พญามังรายจึงเกิดพระราชศรัทธา ได้อัญเชิญพระเสด็จมณีหรือพระแก้วขาว มาประดิษฐานพระราชมณเฑียร

[127]

ของพระองค์ โดยพระองค์ได้สร้างพระราชมณเฑียรขึ้นเป็นที่ประทับชั่วคราวเพื่อควบคุมการสร้างเมืองเชียงใหม่ หลังจากการสร้างเมืองเชียงใหม่เสร็จเรียบร้อยแล้ว พระองค์ได้สร้างพระเจดีย์ครอบทับพระราชนิเวศน์ที่ประทับชั่วคราว และได้สร้างวัดเชียงมั่นขึ้นในสถานที่แห่งนี้ (วัดเชียงมั่น, 2565)

ปัจจุบัน “พระแก้วขาว” หรือ “พระเสด็จมณีน” พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดเชียงใหม่ ประดิษฐานอยู่ ณ พระมณฑปด้านหลังพระประธาน ในพระวิหารจตุรมุข ถูกปิดล้อมด้วยกรงเหล็กอย่างแน่นหนาเพื่อป้องกันการโจรกรรมเพราะถือเป็นวัตถุสำคัญที่มีค่าในบทความเรื่องจากลำพูนสู่เชียงใหม่ ตามรอย “พระแก้วขาว” แห่งล้านนา (จากลำพูนสู่เชียงใหม่ ตามรอย “พระแก้วขาว” แห่งล้านนา. (19 ธันวาคม 2551)

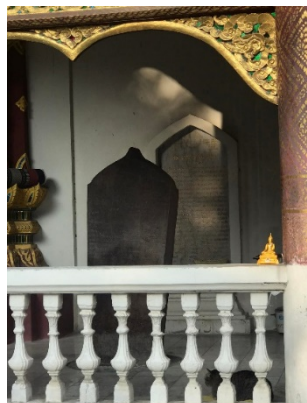
ภาพที่ 5 พระแก้วขาว

(ที่มา : <http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?f=24&t=19671>)

5. ศิลาจาริกวัดเชียงมั่น ศิลาจาริกวัดเชียงมั่น จาริกหลักที่ 76 เป็นหลักฐานสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ จาริกด้วยตัวอักษรฝักขาม เมื่อปี พ.ศ. 2124 ปัจจุบันตั้งอยู่มุขด้านหน้าพระอุโบสถ ในจาริกกล่าวถึง พระนามของกษัตริย์ 3 พระองค์ คือ พญามังราย พญาเจ้าเมือง และพญาร่วง ร่วมกันสร้างเมืองเชียงใหม่ และการสร้างวัดเชียงมั่น ตลอดจนการทำนุบำรุงวัดนี้จากกษัตริย์และพระราชวงศ์ ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่า

เนื้อหาสำคัญของจาริกที่กล่าวถึงวัดเชียงมั่น คือกล่าวถึงพญามังรายโปรดสร้างเจดีย์ขึ้นในที่ประทับ และการสถาปนาพระราชมณเฑียรเป็นวัดเชียงมั่น ต่อมาในรัชสมัยพญาติโลกราชโปรดให้สร้างเจดีย์ขึ้นใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2014 ในพงศาวดารโยนก ได้กล่าวถึงพญามังรายเสด็จจากเวียงเชียงมั่นหรือเวียงเหล็กเข้าไปประทับในพระราชวังที่สร้างขึ้นใหม่ และในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ กล่าวว่า พญามังรายได้ตั้งเวียงในชัยภูมิที่เรียกว่า เชียงมั่น จากหลักศิลาจาริกที่ 76 ศิลาจาริกวัดเชียงมั่น พ.ศ. 1839 ได้กล่าวถึงวัดเชียงมั่นว่า พญา มัง

รายได้ทรงสร้างที่ประทับชั่วคราวเพื่อควบคุมการสร้างเมือง เมื่อแล้วเสร็จก็ได้โปรดให้ก่อเจดีย์ตรงที่หนอง
บ้านเชียงม้น ให้ชื่อว่า วัดเชียงม้น

ภาพที่ 6, 7 และ 8 ศิลาจารึกวัดเชียงม้น (ที่มา : ผู้เขียน)

6. หอครูบาเจ้าศรีวิชัย สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2505 ศิลปะสถาปัตยกรรมแบบล้านนา เป็นสถานที่
ประดิษฐานรูปเหมือนครูบาศรีวิชัย ศรีวิชัย นิกุลญแห่งล้านนาไทย ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของพระวิหารหลวง

ภาพที่ 9 หอครูบาเจ้าศรีวิชัย (ที่มา : ผู้เขียน)

7. พระอุโบสถ ในเอกสารชั้นต้นกล่าวถึงอุโบสถสร้างมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังราย ในสมัยพม่าเข้า
ยึดครองเมืองเชียงใหม่ เจ้าฟ้ามังทรา(สมเด็จพระมหาธัมมิกะราชาธิราช) โปรดให้พระยาแสนหลวงสร้างเจดีย์
วิหาร อุโบสถ หอไตร ธัมมสนาสนะ กำแพงประตูโขง (สำนักศิลปากรที่ 7 เชียงใหม่, ออนไลน์) และในสมัย
พระเจ้ากาวิละ ได้บูรณะศาสนสถานของวัดเชียงม้นขึ้นอีกครั้ง ปัจจุบันอุโบสถวัดเชียงม้นเป็นอาคารลักษณะ
รูปทรงล้านนา โถงด้านหน้ามีศิลาจารึกวัดเชียงม้น

ภาพที่ 10 และ 11 พระอุโบสถ (ที่มา : ผู้เขียน)

8. หอไตรกลางน้ำ เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นล่างก่ออิฐ ถือปูน ชั้นบนเป็นเครื่องไม้ตามสถาปัตยกรรมล้านนา ใช้เก็บคัมภีร์ธรรมล้านนา ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังวัด ถัดจากวิหารหลวงและเจดีย์ช้างล้อม

ภาพที่ 12 หอไตรกลางน้ำ (ที่มา : ผู้เขียน)

9. พระพุทธรูปปางปราบช้างนาฬาคีรี เป็นศิลปะแบบคุปตะ ปางประทับยืน พระกรซ้ายทอดยาว ช้างพระวรกาย พระหัตถ์ขวายกขึ้นระดับบั้นพระองค์ ฝ่าพระหัตถ์คว่ำยื่นออกมาข้างหน้า แสดงมุทราลูบตระพังช้าง ในตำนานหนึ่งกล่าวว่า เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 7 ปี 7 เดือน 7 วัน พระเจ้าอชาตศัตรูราชผู้ครองนครราชคฤห์มีพระประสงค์ที่จะสร้างพระพุทธรูป ทรงได้นำเอาหินจากท้องมหาสมุทรมาสร้างพระพุทธรูปปางเสด็จบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ปราบช้างนาฬาคีรี โดยมีรูปช้างนาฬาคีรีนอนหมอบอยู่ทางขวา และรูปพระอานนท์ถือบาตรอยู่ทางซ้าย ทรงให้สร้างรูปทั้ง 3 นั้นในหน้าหินลูกเดียวกัน เมื่อสร้างเสร็จพระเจ้าอชาตศัตรูราชาและพระอรหันต์เจ้าได้พร้อมใจกันอธิษฐานกล่าวคำอาราธนาพระบรมสารีริกธาตุ 7 พระองค์ ให้เสด็จเข้าสู่สถิตในองค์พระพุทธรูปศิลา และโปรดสร้างที่ประดิษฐานพระศิลาในเจือมเขาที่สูง ทำแท่นสักการบูชา ต่อมาพระเถระ 3 องค์มีนามว่า พระสีละวังโส พระเวระโต และพระญาณคัมภีระเถระพากันไปนมัสการพระศิลา และขออาราธนาพระองค์เสด็จโปรดมหาชนในประเทศบ้านเมืองที่ไกล จึงขออนุญาตพระเจ้า

.....
อาชาตศัตรูราชนำพระศิลาเจ้าไปประดิษฐานยังเมืองหริภุญไชย เมื่อพระเถระเจ้าทั้งสามเดินทางถึงเมืองลำปาง ก็อัญเชิญพระศิลาเจ้าประดิษฐาน เพื่อเป็นที่สักการบูชาของประชาชน (วัดเชียงมั่น, 2565)

ต่อมาในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช มีรับสั่งให้ไปอาราธนาพระศิลาเจ้ามาประดิษฐานไว้ ณ เมือง เชียงใหม่ โดยประดิษฐานไว้ที่วัดป่าแดง วัดหมื่นสาร และวัดสวนดอกตามลำดับ ต่อมาในจุลศักราช 837 ตรง กับ พ.ศ. 2019 ทรงอาราธนาพระศิลาเจ้ามาประดิษฐานในหอพระแก้ว ในพระราชวังของพระองค์ เมื่อถึง เทศกาลอันสมควรทรงประกอบพิธีสักการบูชา สมโภชพระแก้วและพระศิลาเจ้าเป็นงานบุญประจำปี และเมื่อ ฤดูไต่บ้านเมืองแห่งแล้งฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลก็ทรงประกอบพิธีขอฝน ด้วยการสรงน้ำองค์พระศิลา เมื่อสิ้น รัชสมัยพระเจ้าติโลกราช พระราชบุตร พระราชนัดดาได้สวดยราช ก็ทรงดำเนินตามราชประเพณีสืบๆ กันมา

ภาพที่ 13 พระพุทธรูปปางปราบช้างนาฬาคีรี

ที่มา : <http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?f=24&t=19671>

สรุปได้ว่า วัดเชียงมั่นเป็นวัดที่พญามังรายทรงถวายตำแหน่งที่พระองค์ทรงประทับสร้างขึ้นเป็นวัดแห่ง แรกของตัวเมืองเชียงใหม่ โดยให้ชื่อว่า “วัดเชียงมั่น” ปัจจุบันมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น เจดีย์ช้างล้อม พระเสด็จคณิน พระศิลา ศิลารีกวัดเชียงมั่นเป็นต้น ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมาแสวงบุญ และถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสัปปายะแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามหลักสัปปายะ

ในการพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะนั้น ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในปัจจุบัน สัปปายะ (ความสบาย) ถือเป็นสภาวะที่เกื้อหนุน หรือเป็นสภาวะที่ก่อให้เกิดความสบายเหมาะสม โดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อหนุนการ บำเพ็ญและประคับประคองรักษาสมาธิ (พระลิขิต ทินนปญโญ, 2560) ขณะเดียวกันสัปปายะสามารถเกื้อหนุน

[131]

Citation:

ธนพร เรือนคำ, อุเทน ลาพิงค์ และประทีป พิซทองกลาง. (2565). วัดเชียงมั่น: การพัฒนาตามหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่. วารสาร สหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (3), 121-136.

Ruenkhum, T., Lapink, U., & Peuchthonglang, P. (2022). Chiang Mun Temple: Development According to Sappaya Principles to Promote Buddhist Tourism in Chiang Mai. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (3), 121-136; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.28>

ผ่อนคลายเป็นสำคัญ สร้างความสบายใจ ด้วยเฉพาะสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เช่น วัด พุทธสถาน เป็นต้น อันเป็นสถานที่สร้างความรู้สึกปลอดภัยจากพันธนาการ และเอื้อต่อการสร้างกุศลในทางพระพุทธศาสนา (พระนครปรังฤทธิ์ และคณะ, 2563 และธนพร เรือนคำและคณะ, 2564) การพัฒนาวัดให้เป็นสัปปายะ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (2556) กล่าวว่า “สัปปายะ” เป็นศัพท์มาจากภาษาบาลี คือหลักธรรมชาติทั่วไป สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ต่อความเสื่อม ความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะก่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มาก ในการประพฤติปฏิบัติธรรมเช่นเดียวกัน สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม เรียกว่า สัปปายะ สถานภาพของวัดในปัจจุบัน พบว่ามีวัดจำนวนไม่น้อยที่มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ทางศาสนาไม่สอดคล้องกับการเป็นศาสนสถาน แต่ตอบสนองความต้องการในการใช้ประโยชน์ของชุมชนในรูปแบบอื่นๆ เช่น เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นที่ตั้งของตลาดนัด เป็นที่จอดรถ เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น วัดและพระสงฆ์บางส่วนยังคงอยู่ในกระแสนิยมและบริโภคนิยม ทำให้วัดบางแห่งให้ความสำคัญกับพุทธพาณิชย์เน้นการจำหน่ายเครื่องรางของขลัง พุทธบูชา และการบริจาค มากกว่าบทบาททางศาสนาและสังคม ทำให้วัดขาดความเป็นสถานที่เหมาะสมและขาดความเป็นสัปปายะ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2558) คือ ความสบาย ความสะดวกและเหมาะสมกับ ศาสนสถาน 7 ประการ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าต้องพร้อมด้วยสัปปายะ 7 ประการ หรือ สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย (พระพรหมคุณาภรณ์ , 2559)

จากการทบทวนแนวคิดและสำรวจวัดเชียงใหม่ พบว่าวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน มีอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ด้วยการจัดการภูมิทัศน์ให้กลับเป็นแบบเดิมและการจัดพื้นที่ให้มีความร่มเย็น มีการจัดการด้านบริการพื้นฐาน ด้วยการจัดสถานที่จอดรถยนต์และมีความสะอาด และมีการจัดความปลอดภัยของศาสนสถาน (ภราเดช พยัฆวิเชียร, 2543 และธนพร เรือนคำ และคณะ, 2564) ตามแนวทางหลักสัปปายะ 7 เพื่อพัฒนาวัดและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สรุปดังนี้

1. อาวาสสัปปายะ (ที่อยู่เหมาะสม) ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่ปลูกพุ่มไม้รกแออัดกันเกินไป ภายในบริเวณวัดเชียงใหม่มีการจัดวางสิ่งปลูกสร้างไว้รอบพระวิหารหลวง มีทางเดินโดยรอบวิหารหลวงเพื่อนำทางไปสู่หอครูบาศรีวิชัย อุโบสถหลังเก่า เจดีย์ช้างล้อม หอไตรกลางน้ำ วิหารเล็ก วนมาถึงหน้าวัดอย่างสะดวกสบาย
2. โคจรสัปปายะ (การเดินทางเหมาะสม) พบว่า วัดมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกการสัญจรภายในวัดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ ประชาชน นักท่องเที่ยว อย่างครบครัน เช่น จุดแสดงแผนผังศาสนสถานภายในวัด แผนที่แสดงการเดินทางมาวัดเชียงใหม่ ป้ายบอกทาง ลานจอดรถ จุดบริการข้อมูลและบริการอาหาร เป็นต้น และเมื่อดูที่ตั้งวัดเชียงใหม่ พบว่าบริเวณรอบวัดเชียงใหม่มีชุมชน ร้านค้า สถานศึกษา รามล้อม ทำให้โคจรสัปปายะของวัดเชียงใหม่เอื้อต่อการรองรับนักท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกและเลือกเส้นทางท่องเที่ยวได้หลายช่องทาง

3. ภัสสะสัปปายะ (การสนทนาเหมาะสม) พบว่า วัดเชียงมั่นมีการจัดพื้นที่และสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เหมาะสมต่อการสนทนาพูดคุยสำหรับพระสงฆ์และฆราวาส นักท่องเที่ยว อย่างเป็นระบบระเบียบ อีกทั้งสภาพแวดล้อมที่ร่มเย็นเอื้อต่อการอบรมสั่งสอนธรรมสำหรับพระสงฆ์และฆราวาส รวมถึงเป็นพื้นที่ที่ค้นหาให้ความรู้ของครู และนักศึกษา

4. บุคคลสัปปายะ (บุคคลเหมาะสม) พบว่า พระสงฆ์และสามเณรภายในวัดมีการวางตัวเหมาะสมอยู่ในครองศีลครองธรรมเป็นที่พึ่งทางจิตใจ สนทนาธรรมให้ธรรมะเป็นแนวทางการปฏิบัติแก่ฆราวาส นักท่องเที่ยวที่มาทำบุญ นอกจากนี้พระสงฆ์ สามเณรยังเป็นผู้ให้ข้อมูลประวัติวัด ศาสนสถาน และชี้ให้เห็นความสำคัญของวัดเชียงมั่น เป็นวัดสำคัญของเมืองเชียงใหม่ และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มงคลและยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวเชียงใหม่

5. โภชนาสัปปายะ (อาหารเหมาะสม) พบว่า ตำแหน่งของวัดเชียงมั่นตั้งอยู่ย่านชุมชน มีแหล่งอาหาร เช่น ร้านค้า ร้านสะดวกซื้อ ศูนย์อาหาร เป็นต้น ที่เอื้อสำหรับฆราวาสประชาชนเลือกสรรอาหารที่ถูกหลักโภชนาการเป็นประโยชน์มาถวายพระสงฆ์ ในแง่การท่องเที่ยว มีศูนย์อาหารบริการแก่นักท่องเที่ยวให้เลือกบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการอย่างหลากหลาย

6. อุตุสัปปายะ (อากาศเหมาะสม) พบว่าภายในวัดมีสภาพอากาศที่เหมาะสมตามฤดูกาล อากาศไม่ร้อนอบอ้าวมากเกินไป นักท่องเที่ยวทุกวัยสามารถเดินทางมาสัมผัสบรรยากาศเย็นเย็นวัดเชียงมั่นได้ทุกฤดูกาล นอกจากนี้ภายในวัดมีต้นไม้ให้ร่มเงาความร่มรื่นเย็นสบายสำหรับพักผ่อน และปรับภูมิทัศน์ให้เป็นพื้นที่สีเขียวชุ่มตา

7. อิริยาบถสัปปายะ (อิริยาบถเหมาะสม) พบว่า ด้วยภูมิทัศน์ของวัดเชียงมั่นมีความร่มรื่น เย็นสบาย ทำให้พระสงฆ์ ฆราวาส ประชาชน นักท่องเที่ยว สามารถปรับเปลี่ยนอิริยาบถให้ผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ ด้วยการนั่ง นอน ยืน เดิน ด้วยการปฏิบัติธรรม หรือทัศนศึกษาเยี่ยมชมศาสนสถานสำคัญภายในวัด ดังพบภายในบริเวณวัดมีจุดพักผ่อนให้บริการ เช่น เก้าอี้สนามให้ผู้มาเยือนได้นั่งพักผ่อนตามอัธยาศัย วิหารหลวงมีเก้าอี้เตรียมสำหรับผู้มาทำบุญสักการะพระพุทธรูปในวิหารที่ไม่สามารถนั่งพับเพียบได้ เป็นต้น

สรุปได้ว่า หลักสัปปายะ 7 เป็นหลักธรรมในพระไตรปิฎกที่อยู่ในพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนแก่สาวกทั้งหลาย มีความสำคัญในการพัฒนาวัดให้เป็นศาสนสถานที่น่าอยู่อาศัย นำไปกราบไหว้เคารพบูชาเป็นสิ่งที่บุคคลผู้ปฏิบัติสามารถนำหลักพระสูตร ซึ่งมีปรากฏในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการจัดสถานที่ในวัดให้เป็นที่น่ารมย์ได้

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดเชียงใหม่ ประการแรกพบว่าวัดเชียงใหม่เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองเชียงใหม่ ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลก เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีศาสนสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น เจดีย์ช้างล้อม พระเสด็จคณิน พระศิลา และจารึกวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ดึงดูดนักท่องเที่ยว ประการที่สอง วัดเชียงใหม่มีการพัฒนาวัดที่สอดคล้องกับหลักสัปปายะ ด้วยการปรับภูมิทัศน์ของวัดให้ร่มรื่น เย็นสบาย ไม่แออัด จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง มีพื้นที่สำหรับสนทนาธรรม แลกเปลี่ยนให้ความรู้ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส ประชาชน นักท่องเที่ยว มีร้านค้า ศูนย์บริการอาหารที่มีคุณภาพมาตรฐานให้บริการอยู่รายล้อมวัดเชียงใหม่ อีกทั้งสภาพอากาศของวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่เขตที่มีอากาศไม่ร้อนอบอ้าวเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทุกวัยเข้าเยี่ยมชม รวมถึงภูมิทัศน์ของวัดมีความร่มรื่นเย็นสบายเหมาะแก่การทำบุญ สนทนาธรรม ฟ้อนคลายอิริยาบถสำหรับนักท่องเที่ยวเดินทางมาแสวงบุญ ศึกษาโบราณสถานและวัตถุของวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ข้อเสนอแนะ วัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ลักษณะการแสวงบุญ สนทนาธรรมและการปฏิบัติธรรมควบคู่กับการเยี่ยมชมโบราณสถานและวัตถุภายในวัด เพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ คงเป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธอีกแนวทางหนึ่งที่สอดคล้องกับสัปปายะให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการเดินทางแสวงบุญ และผ่อนคลายจิตใจด้วยการสนทนาธรรม ปฏิบัติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กัตถัญญ ชูชื่น. (2525). *พระเจ้าเลียบโลกฉบับล้านนา: บทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กองแผนและงบประมาณ องค์การบริหารจังหวัดเชียงใหม่ (2558). *เอกสารประกอบการประชุมเชียงใหม่เมืองมรดกโลก*. เชียงใหม่: องค์การบริหารจังหวัดเชียงใหม่.
- คณะอนุกรรมการตรวจสอบและชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. (2538). *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- จากลำพูนสู่เชียงใหม่ ตามรอย “พระแก้วขาว” แห่งล้านนา. (19 ธันวาคม 2551). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?f=24&t=19671>.
- ญาดาวินมินทร์ พิษทองกลาง, ประทีป พิษทองกลาง และนคร ประทีป. (2564). วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร: การพัฒนาการท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์เพื่อสัปปายะบูรพาจารย์พระป่าสายกรรมฐานในล้านนา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมการท่องเที่ยว*. 5(1), 269-284.
- ณัฏฐิ์ ศรีดี. (2556). *รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคกลาง : กระบวนการจัดการพุทธศิลป์ถิ่นสยามเพื่อความงามของจิตใจและปัญญา*. รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- ดิเรก อินจันทร์. (2563). การศึกษาคัมภีร์ไบเบิล ปีสบา และจารึกเพื่อสนับสนุนข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาวัดเชียงมั่น ตำบลปงศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย ฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ตุลาภรณ์ แสนปรน และ ดลยา แก้วคำแสน (ผู้ปริวรรต). (มปป). ตำนานพระเจ้าเลียบโลกวัดกู่คำ ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ธนพร เรือนคำ, พระครูสมุห์ธนโชติ จิระมโฆ และประทีป พิษทองกลาง. (2564). การท่องเที่ยวเชิงพุทธตามคัมภีร์ไบเบิลพระเจ้าเลียบโลก ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารปณิธาน, 17(2), 203-232.
- ธนพร เรือนคำ, พระครูสมุห์ธนโชติ จิระมโฆ และประทีป พิษทองกลาง. (2564). วัดสวนดอก : สืบปลายะสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 6(1), 54-81.
- ประทีป พิษทองกลาง, เพราพิลาส ประสิทธิ์บุรีรักษ์ และญาดาวิมินทร์ พิษทองกลาง. (2561). วัดงาม นามมงคล: แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดนามมงคล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม. 7(1), 212-242.
- พระนคร ปัญญาวิโร (ปรังฤทธิ์) และคณะ. (2563). วัดงาม นามมงคล : นวัตกรรมจัดการแหล่งท่องเที่ยววัดนามมงคลตามแบบอารยสถาปัตย์ในจังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิจัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2558). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 30 กรุงเทพฯ : มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). บทนำสู่พุทธธรรม: ชีวิตงาม สังคมดี ธรรมชาติเป็นร่มฉัตร. กรุงเทพฯ: ผลิตัฒม์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต).. (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34, กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- พระยาประชาภิจักรจักร. (2504). พงศาวดารโยนก. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- พระลิขิต ทินนปญโญ (เมืองจันทร์). (2560). รูปแบบการจัดการสืบปลายะในสำนักปฏิบัติธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. 13(3), 34-45.
- ภราเดช พยัฆวิเชียร. (2543). งามอย่างคิด (หลาย) อย่าง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน”
- วัดเชียงมั่น. (2565). วัดเชียงมั่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.finearts.go.th/fad7/view/10323-วัดเชียงมั่น>.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2563). คู่มือนำชมศิลปกรรมโบราณในล้านนา. นนทบุรี : เมืองโบราณ

-
- ศิรดา ยะโอษฐ์. (2562). การพัฒนาวัดให้เป็นสัปปายะ. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*. 6(2), 200-208.
- สมเด็จพระพุฒาจารย์. (2556). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆสเถระ รจนา*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: ธนาเพลส
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และวัลลภ ทองอ่อน. (2559). รูปแบบทางพื้นที่ของตำนานพระเจ้าเลียบโลก: บทวิเคราะห์ตำนานด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*. 35(2), 21-45.

[136]

Citation:

ธนพร เรือนคำ, อุเทน ลาพิงค์ และประทีป พิซทองกลาง. (2565). วัดเชียงมั่น: การพัฒนาตามหลักสัปปายะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 2 (3), 121-136.

Ruenkhum, T., Lapink, U., & Peuchthonglang, P. (2022). Chiang Mun Temple: Development According to Sappaya Principles to Promote Buddhist Tourism in Chiang Mai. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 2 (3), 121-136; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.28>